

Els invisibles de la literatura

per Jordi Milian

El sector editorial cada vegada s'esforça més a fer visible la feina dels traductors. Diverses editorials, sobretot de petites i mitjanes, han decidit anar més enllà i ara inclouen una biografia del traductor a l'interior dels llibres.

Des del sector editorial cada vegada es fan més esforços per fer més visible la feina dels traductors. Diverses editorials, sobretot de petites i mitjanes, han decidit anar més enllà i ara inclouen una biografia del traductor a l'interior dels llibres.

Aniol Rafel, editor d'Edicions del Periscopi, reconeix que amb aquesta iniciativa volen «donar valor als extraordinaris traductors dels quals tenim la sort de gaudir en català, i és per això que no només en posem el nom a la coberta, sinó que també n'incorporem la biografia al llibre mateix (fruit d'un acord que vam prendre a l'associació Llegir en Català)». Aquesta iniciativa, a la qual haurien de sumar-se més editorials, té per a Aniol Rafel l'objectiu molt clar «que arribi un dia que els lectors no només triïn un llibre en funció de l'autor, sinó també del traductor».

La feina del traductor cal reivindicar-la dia a dia, i no només cada 30 de setembre, que se celebra el Dia Mundial del Traductor. Cal reconèixer-ne la feina perquè deixin de ser els invisibles de la literatura; per aconseguir-ho, calen molts esforços, però sobretot tenir un bon original i després una bona traducció perquè «el lector pugui llegir una obra que sigui fidel a l'original, però que funcioni bé en català, que mantingui la riquesa de l'original, el to, els diversos registres, que sàpiga posar-se a la pell de l'autor original i fer-nos-en arribar les paraules», conclou l'editor de Periscopi.

Albert Pèlach, com a president de l'Associació d'Editors en Llengua Catalana, destacava que calia «més suport institucional» i reclamava «millors eines per assegurar una oferta editorial de qualitat i diversa; per exemple, per poder mantenir i potenciar la publicació d'obres traduïdes».

Són precisament iniciatives de les petites editorials, les que cuiden tots els detalls del procés, que acosten als lectors més selectes autèntiques joies literàries com *Ànima*, de Wajdi Mouawad, premi Llibreter 2014. L'edició i publicació de la novel·la va suposar per a Edicions el Periscopi el desafiament de buscar un traductor per a un text que Aniol Rafel qualifica de «colossal». De seguida van tenir molt clar el nom de la traductora, Anna Casassas, que va aconseguir, segons l'editor, un resultat «en què l'enorme potència de l'original es manté i ressona a la perfecció en català, i que ha suposat una de les claus per entendre l'èxit del llibre».

Vivim en una societat en què tot s'ha de fer de pressa i bé. Els traductors estan acostumats a treballar sota pressió, però tots sabem que una bona traducció necessita temps i repòs. Els terminis de lliurament són cada vegada més curts i això provoca que el ritme sigui frenètic. Tampoc no hi ajuda que una editorial, per reduir el temps de la traducció, decideixi que d'una mateixa novel·la se n'encarregui un equip format per diverses persones. A més, molts cops la feina del traductor literari

no està ben pagada, i per aquest motiu molts professionals han de combinar les traduccions de novel·les amb d'altres de tècniques, gairebé sempre molt més ben pagades.

Cal reivindicar la tasca del traductor, però, sobretot, cal reconèixer-la. És feina de tothom que els traductors deixin de ser invisibles, i és feina dels mitjans de comunicació apostar de manera clara i ferma per donar-los aquesta visibilitat desitjada.

La traductora Maria Llopis comentava en un article d'opinió a L'illa dels Llibres que els traductors no són gent que «sap idiomes» ni «escriptors frustrats», i destacava l'autèntic sentit de la seva feina: «ens continuem formant constantment per poder abocar en la nostra llengua unes paraules escrites en un idioma estranger, que necessiten que algú se les faci seves i sàpiga transformar-les en d'altres que siguin entenedores per al públic català. I no sols les paraules, sinó també les idees, les imatges, els sentiments».

És clar que un traductor no és un escriptor, però pot ajudar fins i tot a millorar l'obra original, gràcies a la seva professionalitat i implicació. Maria Llopis assegura que «hi ha molts llibres dels quals costa desempallegar-te'n un cop els has acabat de traduir. Te'ls has fet tan teus que et sembla que fas una funció de segona mare, aquella mare que sap que el fill no és seu, però que pateix igualment per ell i que vol que tot li surti bé». També és ben clar que sense la feina del traductor difícilment podríem llegir obres escrites en altres llengües, amb la pèrdua de riquesa cultural que això comportaria. Obrim un llibre i busquem-hi el nom del traductor. De segur que, amb aquest petit gest, deixaran de ser els invisibles de la literatura.